

**Gebouwen met een veranderde functie
in Leeuwarderadeel**

Colofon

Tekst en samenstelling : Gerrit van der Meulen

In samenwerking met : Agneta Flaming

Theo Dijkstra

Rob Stavast

Coos Waringa

Bronnen : Historisch centrum Leeuwarden

Documentatiestichting Leeuwarderadeel

Dorpshuis Alde Leie

Arjen Roelofsskoalle, Hijum

Uitgave : Stichting Monumentenzorg Leeuwarderadeel

augustus 2011

Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd en verspreid zonder uitdrukkelijke toestemming van de uitgever.

INLEIDING

Ter gelegenheid van de Open Monumentendag 2011 met als thema is **“Nieuw gebruik – Oud gebouw”** is deze uitgave tot stand gekomen. De keuze is ingegeven door het probleem van de vele monumentale gebouwen die hun oorspronkelijke functie hebben verloren of dreigen te verliezen. Denk bijvoorbeeld aan de het samengaan van Hervormde en Gereformeerde kerken en het teruglopende kerkbezoek.

In Leeuwarderadeel hebben we verhoudingsgewijs weinig Rijksmonumenten (23 in totaal) en enkele daarvan hebben een andere functie dan waarvoor ze gebouwd zijn. Bijvoorbeeld Dekemastate in Jelsum (van woonhuis naar museum), de Túnmanswente in Koarnjum (van tuinmanswoning met schuur naar informatiecentrum, theeschenkerij en ‘Bêd en Brochje’ en het Café logement Lands Welvaren dat door de Hervormde kerk is verbouwd tot bijeenkomstruimte en kort geleden opnieuw is ingedeeld om ruimte te creëren voor enkele kleine bedrijven.

Opvallend is het aantal scholen -niet monumenten- dat is verbouwd en ingericht als woning, appartementen, dorps huis of zelfs ruimte voor een kerkelijke gemeenschap. Bekend is het verschijnsel om bestaande traditionele boerderijen om te bouwen tot woonboerderij. Er is een mooie, grote kop-hals-romp boerderij opgenomen, die op een prominente plaats aan de rand van Stiens staat.

Tenslotte de stationsgebouwen van de Noord Friesche Lokaal Spoorwegmaatschappij, die door de opheffing van de spoorlijnen bewoond zijn gebleven. Eerst door de stationsbeambten die er woonden en werkten, later door anderen. De stations van Hijum en Vrouwbuurstermolen zijn er voorbeelden van. Vermeld is Station Stiens dat na garage en werkplaats, is omgebouwd tot twee volwaardige woningen.

Voormalige openbare school te Jelsum

In 1907 werden de openbare lagere scholen uit Jelsum en Koarnjum samengevoegd tot één lagere school. Deze school stond aan de Boarnsylsterwei. In 1961 werd de school gesloten, omdat hij precies onder de aanvliegeroute van de vliegbasis lag. Daardoor was er veel geluidsoverlast van de straaljagers en een kans op ongelukken. Tijdens de bouw van de nieuwe school aan de Skeltedyk te Koarnum werden de lessen in een noodgebouw gegeven.

In 1962 was de nieuwe school OAN 'T SKIPPERSPYKKE gereed en werd die feestelijk geopend. Naast de school werd in 1963 een éénklassige kleuterschool geopend, genaamd 'T BERNESLÚSKE. De kleuterschool kreeg op een gegeven moment een dépendance in Britsum. Deze situatie bleef zo, totdat de nieuwe basisschool op 1 augustus 1985 een feit werd.

Met gevaar voor hun eigen leven cockpit met paal opengewrikt

In Jelsum, waar de bevolking niet bepaald gelukkig is met het feit, dat het verlengde van de hoofdstarbaan van de Leeuwarder vliegbasis over een deel van het dorp en precies over de openbare lagere school loopt, heeft men gisteren heel wat stof tot praten gekregen, omdat toen gebeurde, waarop „Iedereen“ al lang had gewacht: er verongelukte een straaljager. Alles liep nog wonderbaarlijk goed af. De Hunter straaljager belandde in een „jister“ en de piloot kwam nog levend uit zijn toestel, dank zij de hulp van enige mannen, die zich in levensgevaar begaven, om de vlieger, die in het als een fakkel brandende toestel opgesloten zat, te kunnen bevrijden. Die redding lukte, waarna de mannen, de vlieger — de 28-jarige eerste luitenant D. P. Mossel van de basis Leeuwarden; hij is ongehuwd en afkomstig van Rotterdam — inclusief, voor hun leven liepen, omdat elk ogenblik het toestel uit elkaar kon barsten. Behalve brandstof had het vliegtuig namelijk ook nog munitie aan boord. Van een explosie kwam gelukkig evenwel niets, want de brandweer van de vliegbasis was bijzonder snel ter plaatse en met de schuimkanonnen slaagden de manschappen er in het vuur spoedig te bedwingen. Luitenant Mossel meende aanvankelijk, dat hij niet gewond was, doch hij klaagde later over pijnen in de rug. Hij werd naderhand in het hospitaal opgenomen ter observatie. Er werden bij het ongeluk vijf schapen gedood, een zesde moest worden afgemaakt, daar het dier ernstig was gewond.

Leeuwarder Courant December 1959

Oorspronkelijk had het front een veel rijker aanzicht met een prachtig neorenaissance front, dakkapelletjes en hoge schoorsteenpijpen.

Adres	- Boansylsterwei 3, Jelsum
Kadastraal	- Gem. Jelsum Sectie E nr. 117
Bouwjaar	- 1907
Functie	- 4 klassig schoolgebouw met aanbouw
Bouwstijl	- Neorenaissance. Later is de monumentale waarde grotendeels te niet gedaan.
Huidige functie	- Kerkgebouw Christelijke Gemeente Nederland

Túnmanswente te Koarnjum

De voormalige tuinmanswoning van het landgoed Martenastate in Koarnjum bestaat uit één bouwlichaam waarin eertijds het woonhuis en de schuur waren ondergebracht. Het geheel heeft een met dakpannen bedekt schilddak. Het woonhuis ligt aan het toegangspad. Het korte dakschild aan de voorzijde heeft een dakkapel. Achter de schuur stond op enkele meters afstand een schuurtje dwars op het hoofdgebouw.

De functie van tuinmanswoning verviel toen de laatste telg van het adelijk geslacht van de Martena 's stierf en de oude state werd afgebroken. Sindsdien werd het huis met schuur verhuurd door de opgerichte Stichting Martenastate. Het geheel is in 2010 verbouwd door een nieuw opgerichte Stichting Túnmanswente tot een ontvangst, theeschenkerij, verkoopruimte van streekproducten en "bêd en brochje". De twee slaapvertrekken zijn in het voormalige woonhuis gebouwd. De schuur dient als ontvangst- en bijeenkomstruimte en het voormalige schuurtje is ingericht als verkoopruimte voor streekproducten en dient tevens als toeristisch informatiepunt. De ruimte tussen het schuurlichaam en het schuurtje is ingevuld met een tussenlid met plat dak. Hierin is de entree ondergebracht. De voormalige bleek (grasveldje voor het drogen en bleken van de was) is als theetuin ingericht en de oude groentetuin is opnieuw ingericht voor het kweken van (vergeten) groenten en kruiden.

Het AOC Friesland benut het geheel als multifunctioneel leerproject voor haar studenten. De producten van de tuin worden gebruikt door studenten van het Friesland College met een opleiding in de horeca.

Adres	- Martenawei 2, Koarnjum
Kadastraal	- Gem. Jelsum Sectie E nr. 1013
Bouwjaar	- 1907
Functie	- tuinmanswoning
Bouwtijl	-
Huidige functie	- theeschenkerij/bêd en brochje

Onderwijs in Britsum

In 1903 wordt de eerste Christelijke lagere school in Britsum gesticht aan de Lytse Dyk . Voor deie tijd al vanaf 1873 gingen de kinderen in Stiens naar school. De bouw werd mede mogelijk gemaakt door Binne Hiemstra, die de benodigde grond aan de Lytse Dyk kosteloos ter beschikking stelde. Het geld voor de bouw werd door het dorp zelf opgebracht. Op 1 oktober van dat jaar wordt de school met 34 kinderen geopend.

In 1949 wordt er een nieuwe 3 klassige school gebouwd aan de Greate Buorren. Het schoolbestuur koopt enkele hectares grond aan en verhuurt het grootste deel daarvan aan de sportcommissie van het dorp onder beding dat er zondag's niet gesport mag worden.

In 1979 wordt de moderne zesklassige basisschool met gemeenschapsruimte gebouwd voor kinderen van 4 tm 12 jaar aan de Greate Buorren no. 32.

De voormalige openbare lagere school (Greate Buorren 5) is een opvallend gave tweeklassige middengangschool en is gebouwd rond 1870 in neoclassicistische vormen. De hoger opgaande ingangspartij is voorzien van een pakhuisdeur voor de zolderruimte (bron: DBNL). Het gebouw maakt aan de straatzijde een gesloten indruk omdat de lokalen van de straat zijn afgekeerd en de bij ruimten zoals toiletten en berging aan de straat zijn gesitueerd. De gedachte hierachter is waarschijnlijk geweest het vermijden van afleiding door het dagelijks verkeer. In sommige andere scholen werden de ramen zo hoog in de lokaalgevel geplaatst dat de kinderen zittend alleen de lucht konden zien.

*De eerste Chr. Lagere school aan de Lytse Dyk
(Niet meer aanwezig)*

De eerste openbare lagere school in Britsum

Adres	- Greate Buorren no. 5
Kadastraal	- Gemeente Jelsum sectie B no.2596
Bouwjaar	- 1870
Functie	- Schoolgebouw
Bouwstijl	- Neoclassicistisch
Huidige functie	- Werk- en verkoopruimte Talant

Zijlstra 's plaats aan de Trijehoeksdyk

De grote kop-hals-romp boerderij is gebouwd in 1845 zoals blijkt uit een van smeedijzer gemaakt jaartal in achtergevel. Meestal werden hiervoor balkankers in de vorm van cijfers benut, die tot dienden als verankering van de balken van een vloertje boven de paardenstal.

Voor zover bekend waren de erven Reeling -Brouwer eigenaar. De boerderij is tot 12 mei 1924)* verhuurd aan J.P.Tacoma. Op 8 oktober 1923 is de boerderij gekocht door S.P.Bouma en verhuurd aan R.Deelstra tot 12 november 1931. Daarna is de plaats verhuurd aan J.Veninga tot 12 mei 1945. De laatste huurder was P.Zijlstra tot 1982. Toen kocht hij de boerderij en woonde en werkte er tot 2006.

In 2010 heeft aannemer SK Bijland de boerderij gekocht en verbouwd tot woonboerderij. De zuidzijde heeft dienen-gevolge een forse ingreep ondergaan door het situeren van een ruime ingangspartij aan die zijde. Verder is de bestaande vormgeving aan de buitenzijde niet aangetast. Zelfs de karakteristieke kippenladder aan de oostmuur is niet verdwenen, maar vernieuwd.

Zijlstra 's plaats aan de Trijehoeksweg

Na de verbouwing tot woonboerderij in 2011

Adres	- Trijehoeksdyk no. 1
Kadastraal	-
Bouwjaar	- 1845
Functie	- Boerenbedrijf
Bouwstijl	- Kop-hals-romp boerderij
Huidige functie	- Woonboerderij

Alde Maaie (oude mei = 12 mei))*

De twaalfde mei was vroeger de dag dat er verhuisd werd. Overal in Fryslân zag men die dag mensen langs de wegen trekken met karren vol huisraad: de pachtboer onderweg naar zijn nieuwe boerderij, de arbeider onderweg naar zijn nieuwe baas. “Alde Maaie” is de aanduiding van 12 mei als de dag dat er contracten en huwelijken gesloten werden.

Betrekkingen bij een baas werden steeds voor een vol jaar aangegaan, tegen een vooraf overeengekomen jaarloon. Van oudsher liep in het noordwesten van Europa het jaar van 1 mei tot en met 30 april. Dat betekende niet alleen dat op 1 mei het Nieuwjaar (het meifest) werd gevierd, maar een langlopend contract, zoals een huwelijk of een betrekking bij een baas, begon ook bij het begin van het nieuwe jaar.

Nu was het op het eind van de 17e eeuw al lang niet meer zo dat het kalenderjaar op 1 mei begon, maar het personeel werkte nog altijd van 1 mei bij tot 30 april bij de baas, of tot aan “de Maaie” zoals men in Friesland zei. Het was nooit een probleem geweest om het zo te laten zoals het altijd geweest was.

Het kon ook niet anders omdat het contract en het afgesproken jaarloon altijd voor een heel jaar vast lag. En zou men het als enige anders willen dan kon men na afloop van het contract geen andere baas of andere knecht vinden. Toen de Gregoriaanse kalender)* in Friesland werd ingevoerd in het begin van 1701, werd de kalender 11 dagen opgeschoven. Op 31 december 1700 volgde 12 januari 1701. De oude ‘1 mei’ was nu plotseling 12 mei geworden. Omdat de nieuwe en bestaande jaarcontracten 365 dagen golden, werd 12 mei vanaf dat moment de dag waarop de contracten afliepen en opnieuw gesloten werden. De nieuwe 1e mei werd de feestdag “Nije Maaie” en de 12e mei kwam bekend te staan als “Alde Maaie”. Tot in de jaren 30 van de 20e eeuw was het gebruikelijk dat arbeiders op de Alde Maaie begonnen te werken bij hun nieuwe baas.

)*De kalender is in 1582 ingevoerd in Rome door Paus Gregorius XIII. Daarvoor gold de Juliaanse kalender ingevoerd door Julius Ceasar.

Een afbeelding van de invoering van de kalender door Paus Gregorius XIII op zijn graftombe

Verslag van Piet Soorsmaeen arbeider in Hantum-huizen uit 1924

12 maeie 1924: ferhúzje, de hiele húshâlding op de boerewein fan de nije boer! It linnenrek hinget achter oan de wein, de petroaljestellen rattelje omraak oer de âlde púndyk.

In koart skoftsje ha wy wenne oan de Bangawei yn in lyts âld húske tichteby de stjelp fan Bolhuis. Wy hoegden net sa fier. De Loubuorren lâns nei de Wierumerwei en dêr oan “de Hulp” – in opfjeartsje –

It earste spultsje, dat waard ús nije honk. Eefkes fjirderop buorke Ruurd Agema dêr heit him ferhierd hie. De frouljue wierne al oan it skjinmeitsjen doe’t wy oankamen.

Wy krigen aardich mear romte, in foarein mei dêrefter bûthús en skuorke. It bûthúske hie plak foar fjouwer kijen en achter hús tsjin de sleat oan ek noch in bargehok. Mei twa stikken lân dêrby. Letter hierde heit noch in stikje bou oan de Wierumerwei, neist it arbeidershús fan boer Tilma. Dat waard brûkt as grientetún.

Het stationsgebouw in Stiens.

De Noord Friesche Lokaal Spoorwegmaatschappij bezat twee lijnen:

Leeuwarden-Anjum 1901-1940

Stiens- Harlingen 1902-1936

Het stationsgebouw dateert van 1900. Omdat Stiens het knooppunt van de twee lijnen vormde kreeg het grootste stationsgebouw, type NFLS 1^e klasse. Het was 1 raampartij groter dan de overige stations die werden aangeduid als type NFLS 2^e klasse.

Het gebouw is langwerpig met zadeldak en met aan de perronzijde een dwarskap met rechte gevel. De kopgevels en de aanbouw aan de zuidkant hadden houten elementen van de toen in zwang zijnde landschapstijl. Die zijn later verloren gegaan.

Toen het station buiten gebruik werd gesteld is het in 1940 gebruik genomen door Fokke van der Weij als garage. In 1952 nam Piet van der Weij (geen familie) het bedrijf over. In 1967 verhuisde de garage naar de Moundyk aan de rondweg om het dorp. Mechanisatiebedrijf Tacoma trok toen in het voormalige stationsgebouw. Tacoma verhuist in 1978 naar een werkplaats en showroom tussen het station en de locomotiefloodsen.

Het station is gekocht door twee families die het geheel bewoonbaar maken en het uiterlijk voor zover functioneel mogelijk in oude staat terugbrengen. Samen met het voortreffelijk uitgevoerde herstelwerk van het stationskoffiehuis er tegenover aan de Lutskedyk en de nog aanwezige spoorwoningen langs het spoor, is deze plek een waardige herinnering aan het befaamde "Dokkumer Lokaeltsje". De enige dissonant is de toestand van de locomotiefloodsen waarvan de toekomst hoogst onzeker is door het tot nu toe weigeren van NS-Vastgoed om mee te werken aan een mogelijk herstelplan.

Station

Garage

Woonhuizen

Lands Welvaren, het voormalige oude café en logement

Lands Welvaren is een Rijksmonument. De bouwwijze is die van een typisch twee verdiepingen hoog gebouw, zoals die in de Friese terpdorpen en elders in de 18e en 19e eeuw gewoonlijk duiden op een bijzondere functie. De bouwstijl is, zoals gebruikelijk in de laat 18e en 19e eeuw een Neo-stijl, d.w.z. afgeleid van een eerdere bouwstijl; in dit geval Neoklassiek, gerelateerd aan het Classicisme van de 18e eeuw.

Door de destijds gebruikelijke hoogte van de vertrekken - minimaal 2.80 m onder de balken - was de goothoogte tenminste 7.00 meter boven het maaiveld. Bij de meeste dorpswoningen lag de goot op een hoogte van 2.70 m – 3.20m. Het waren in de dorpen de school, het gemeentehuis, het café met bovenzaal en in sommige gevallen het huis van een adellijk geslacht waarvan de muren uitstaken boven het gevelpatroon van de gewone huizen en bedrijven.

Bij een dorpscafé hoorde een bovenzaal voor vergaderingen en uitvoeringen van de plaatselijke verenigingen en organisaties. En bij een logement enkele slaapvertrekken voor gasten en eigen volk. Op de begane grond was de caféruimte met keuken, en de nodige berging en een “trochreed” met stalruimte waar de koetsiers hun paard en wagen stalden voor de nacht.

De “trochreed” vans Lands Welvaren had grote dubbele deuren aan twee zijden, zowel aan de Langebuorren als aan de P.J. Singel. Jammer genoeg - maar wel begrijpelijk door de functieverandering - zijn die nu vervangen door grote glaspuien.

Omstreeks 1600 is het kavel ontstaan waarop het café is gebouwd. Daarvoor maakte het deel uit van een groter terrein tussen Langebuorren en Kakenweg, begrensd door P.J. Singel en Aaltsje-muoisteeg. De eerste cafébaas was Jan Wikkes Hoekstra van 1820-1828. Men mag aannemen dat het huidige gebouw in 1820 is opgeleverd.

De “trochreed” deed na de tweede wereldoorlog geen dienst meer en werd tussen 1955 en 1964 verhuurd als garage.

Op de hoek P.J.Singel en Langebuorren stond zelfs een handbediende benzinepomp. De laatste café eigenaar was Johannes W. Faber van 1968-1975. In 1978 is het gebouw gekocht door de N.H.kerk en heeft het de naam St.Vitushuis gekregen genoemd naar één van de beschermheiligen van de voormalige Katholieke kerk.

Lands Welvaren begin 20e eeuw.

Adres	- Langebuorren 1
Kadastraal	- Gem. Hijum sectie B no. 2729
Bouwjaar	- 1820
Functie	- café-logement
Bouwstijl	- Neoklassiek
Huidige functie	- gemeenschap- annex bedrijventrum

De winkel van Labots

Aan de Smallebrug no. 22 staat een op het eerste oog enigszins merkwaardig, in rood- en geel kleurig metselwerk opgetrokken vierkant gebouw met een breedte en hoogte van 11.00 meter. Het steekt daarmee ver boven de buurpanden uit en is wat dat betreft in tegenspraak met het feit dat uitsluitend scholen, gemeentehuizen en café 's in de 19e eeuw twee verdiepingen hoge buitenmuren hadden. Het is in het begin van de 20e eeuw dat de gemeente toestemming gaf voor de bouw van dit winkelpand voor kleermaker en manufacturier Martinus Labots. Labots hield wel van een grapje. Het winkelpand is gebouwd in 1911 en de afmetingen zijn 11.00m breed 11.00m. diep en 11.00 meter hoog. De bouwprijs van de aannemer bedroeg - hoe is het mogelijk - 1911 gulden.

De bouwsijl is de "Vernieuwingsstijl" eigenlijk een onmogelijke naam voor een enigszins moeilijk traceerbare bouwstijl, voortkomend uit de - zeer herkenbare - Jugendstil, ook wel Art Nouveau genoemd. Vaak zijn er ook invloeden van de stijlverandering geïntroduceerd door de vermaarde bouwmeester Berlage. Het is in elk geval een bouwstijl die duidelijk afwijkend is van de (nog) gangbare Neo-stijlen, maar niet stijlzuiver is zoals Peter Karstkarel dat noemt in zijn boekje Sierlijk bouwen.)*

De functie van winkel is in de jaren '80 gewijzigd in die van een snackbar en café.

)* (Uitg. Friese Pers Boekerij bv. ISBN 978 90 330 0902 0)

Adres	- Smallebrug no.22 te Stiens
Kadastraal	- Gem. Hijum sectie B no. 2157
Bouwjaar	- 1911
Functie	- Winkel
Bouwtijl	- Jugendstil
Huidige functie	- café-restaurant

Onderwijs in Stiens

De eerste Christelijke school in Stiens werd gebouwd in opdracht van de “Hulpverlening voor Gereformeerd Lager Onderwijs” te Britsum. Dat de school niet in Britsum werd gebouwd, was een besluit in 1872 van de schoolcommissie die het raadzaam vond om de school in Stiens te bouwen omdat die plaats centraal lag ten opzichte van Feinsum en Britsum/Koarnjum. Aan het Hynstewaad werd grond gekocht voldoende voor een twee-klassig schooltje, een onderwijzerswoning en voor de toekomst een kerk. De school wordt in 1873 gebouwd door timmerman J. Fokkens uit Britsum. Nadien is het gebouwtje gebruikt als opslag en tenslotte is ingericht als makelaars-kantoor, waarbij het uiterlijk fraai is hersteld. De kerk is later gebouwd met pastorie aan de Uniawei. Ook het kerkgebouw heeft begin jaren '70 van de 20^e eeuw haar oorspronkelijke functie verloren.

Adres	- Hynstewaad 7
Kadastraal	- Gemeente Hijum
Bouwjaar	- 1873
Functie	- Schoolgebouw
Bouwtijl	-
Huidige functie	- Kapperszaak

Chr. School de Paedwizer.

Door toename van de bevolking in de 20^e eeuw en het gereformeerde aandeel daarin groeit het aantal kinderen dermate dat in 1929 wordt besloten om een nieuwe, drie klassige school te bouwen met onderwijzerskamer plus berging en een ruime, toeganke-lijke zolder boven de laatste en de aangren-zende hal, aan de Petterhústerdyk. De bouw komt gereed in 1930 en kan op 1 juli van dat jaar worden geopend. Het aantal leerlingen bedraagt 92.

De school draagt - al is het bescheiden - de signatuur van de bouwstijl van de Amsterdamse school. Het is zichtbaar door het met rode pannen gedekte forse dak voorzien van royaal overstek, de raamindelingindeling en het metselwerk van het gebouw en het muurtje om het schoolplein. Na de bouw van Flecht aan de Gysbert Japixstritte in 1972 heeft het gebouw lange tijd leeg-gestaan. In 2007 is het verbouwd tot 4 appartementen.

Nieuwe Chr.School van 1930 met schoolhuis

Adres	- Petterhústerdyk 13
Kadastraal	- Gem. Hijum sectie B no. 5037
Bouwjaar	- 1930
Functie	- Schoolgebouw
Bouwstijl	- Amsterdamse school
Huidige functie	- Appartementencomplex

Verbouwd tot appartementen anno 2007

De openbare school aan de Schoolstraat.

Van de voormalige Openbare schoolgebouwen in Stiens is slechts het onderwijzershuis aan de Pieter Jurjensingel van de eerste lagere school gebouwd aan de Schoolstraat (Pieter Jurjen strjitte) overgebleven. Na nieuwbouw aan de Lijpstrjitte in 1962 is het oude schoolgebouw afgebroken.

Het woonhuis waarin de -door het leesplankje bekende - meester Hoogeveen heeft gewoond, is onderdeel geweest van de in 1969 de opgerichte culturele stichting 8-88. Na de bouw van cultureel centrum de Skalm in 1994 is het woonhuis door makelaar Germeraad gerestaureerd en ingericht als makelaarskantoor.

Het onderwijzershuis met daarachter de twee verdiepingen hoge lagere school.

Adres	- Pieter Jellessingel 9
Kadastraal	- Gem. Hijum Sectie B no. 4788
Bouwjaar	-
Functie	- Schoolgebouw
Bouwtijl	-
Huidige functie	- gesloopt

School te Tichelwerk

Op 17 februari 1874 werd er een openbare lagere school gevestigd in Tichelwerk aan de Dokkumer Ee onder Stiens. Er waren plm. 40 leerlingen, afkomstig van de gezinnen in de omgeving en de arbeiders van de tegelbakkerij aan de Ee, waaraan de streek zijn naam heeft te danken. Wellicht waren er ook leerlingen wiens vader werkte bij de zuivelfabriek in Bartlehiem.

Het schooltje werd in 1931 vervangen door het huidige gebouw. De bouwwijze van het twee-klassige schooltje is verwant aan de Chr. School aan de Petterhústerdyk in Stiens. In 1941 is de school opgeheven. De kosten zullen te hoog zijn geweest voor het te geringe aantal leerlingen. Daarna moesten de kinderen naar de school van de keuze van de ouders in Stiens.

School te Feinsum

Al in 1580 is er sprake van een onderwijzer in Feinsum. Er werd school gehouden, waarschijnlijk in combinatie met het huis van de schoolmeester. In 1813 werden er plannen gemaakt voor een combinatie met Alde Leie, die twee jaar later werden gehonoreerd. Twee schooltjes voor de kleine dorpen bleek geen succes. Al in 1818 werd er weer in één school onderwijs gegeven, waarschijnlijk in Feinsum. De Alde Leisters moesten langs de Lange dyk en de Hoge Herenweg lopend naar Feinsum. Achttien jaar later In 1836 waren er voldoende leerlingen en werd er in Alde Leie weer les gegeven. Daar werd in 1894 een nieuwe school gesticht. Als er al een apart schoolgebouw is geweest in Feinsum dan zijn daar geen sporen meer van.

School te Alde Leie

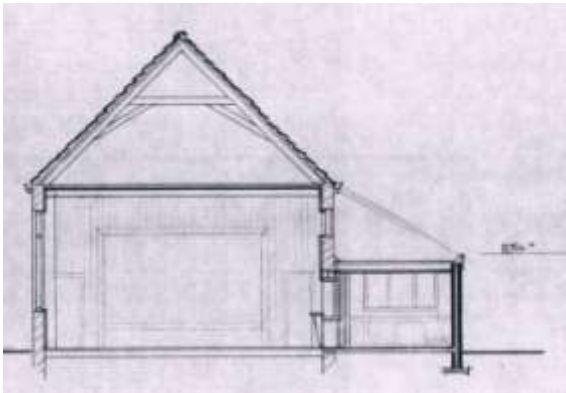
Ook in Alde Leie werd al voor zover bekend vanaf 1568 onderwijs gegeven. In 1784 is sprake van de bouw van een school te Alde Leie.

Veelal was er uitsluitend onderwijs in de winterperiode want zomers moesten de meeste kinderen vanaf plm. 9 jaar al meehelpen om het meestal karige inkomen van een doorsnee arbeidersgezin aan te vullen.

In 1894 werd een nieuw tweeklassig schoolgebouw gesticht aan de Streek. De school heeft zijn functie behouden tot 1934. Het gebouw werd verkocht aan de plaatselijke afdelingen van de SDAP (voorganger van de PvdA) en NVV (voorganger van FNV) Vanaf die tijd werd het gebouw met de nieuwe naam "Ús Gebou" gebruikt als verenigingsgebouw voor partij en vakbond tot in de jaren '50 van de 20^e eeuw. Daarna is de functie van het gebouw onder invloed van de maatschappelijke veranderingen in de tijd verbreed tot een meer algemeen gebruik voor dorpsactiviteiten. Na een verbouwing in 1978 heeft het de status van dorpshuis gekregen.

Noordzijde van het voormalige schoolgebouw

Dwarsdoorsnede met aanbouw. Na verbouwing is de ingang naar de zijkant verplaatst. De aanbouw is vergroot.

School te Hijum

Al in 1830 wordt op de plaats van een eerdere houten school een nieuw schoolgebouw geplaatst met twee klaslokalen. De Ingang was op het zuiden met húskes (toiletten) en turfhok. Het lokaal voor de jongste kinderen was het kleinste en had twee ramen, waarvan één met vallend bovenraam. De turfkachels waren aangesloten op een schoorsteenkanaal ter plaatse van de scheidingsmuur

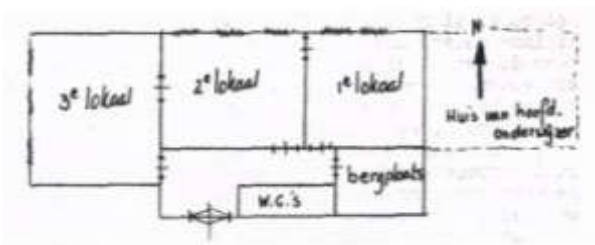
Met het andere lokaal. In 1888 is er behoefte aan een extra lokaal met ramen op de westkant en met een piramidedak. In 1929 wordt het aantal lokalen weer teruggebracht tot twee en wordt in het kader de bevordering van de gezondheid (meer licht en lucht) de ramen aan de noord- en westzijde dichtgemetseld en worden er in zuidgevel van de twee lokalen nieuwe ramen in de muren gehakt. Het middelste lokaal wordt opgeofferd aan entree/ hal, toiletten en berging/ brandstofhok.

Het onderwijzershuis krijgt een berging met plat dak dat gedeeltelijk tegen de noordgevel van lokaal 1 wordt gebouwd. De ramen in het middendeel zijn hoog geplaatst. Daaronder zijn de kapstokken en de klompenbakken voor de kinderen van lokaal 2. De hal krijgt een gewelfvormig houten plafond met een rozetvormig gietijzeren ventilatie-rooster.

In 1965 wordt het middendeel opnieuw heringericht, met w.c.'s personeelskamertje en berging. Dertien jaar later in 1978 wordt de school gesloten. Onderwijs wordt gegeven in een –tijdelijke- houten school aan het Oerd. Deze wordt op zijn beurt in 2004 vervangen door een definitieve uit metselwerk opgetrokken, modern schoolgebouw voor kinderen van 4 t/m 12 jaar. Het oude schoolgebouw blijft bestaan en wordt onderdeel van een groter geheel met als nieuwe functie dorps huis voor Hijum en Feinsum.

Foto uit het begin van de 20^e eeuw. Links het onderwijzershuis, midden twee klaslokalen Rechts derde lokaal.

De plattegrond in 1888

Westzijde van het schoolgebouw als onderdeel van het dorps huis de KAMPIOEN

Routekaartje

fietsroute

De nummers bij de objecten verwijzen naar de bladzijde waarop ze zijn beschreven.

LEEWARDEN